

אחים לבנות בכורות מתפתחים מהר יותר מאחים לבנים בכורים

מחקר חדש מסייג את ההנחה המדעית המקובלת שלפיה ככל שיש לאדם יותר אחים גדולים, הוא מקבל פחות תשומת לב מהוריו ורוכש שפה לאט יותר. עדיין לא ברור מה הגורם המכריע להתפתחות - הקשר בין האחים או מידת הפניות של ההורים

אסף רונאל 29.05.2019 05:56

הורים נוטים לעיתים לייסר את עצמם על כך שילדיהם הצעירים אינם מקבלים מהם את תשומת הלב שקיבלו הילד או הילדה הבכורים. ספרות מחקרית ענפה מצדיקה את רגשות האשם ומראה כי ככל שלאדם יש יותר אחים גדולים, כך האינטליגנציה, ההישגים הלימודיים והתפתחות השפה שלו נמוכים יותר בממוצע. מחקר חדש, שהתקבל לפרסום בכתב העת המדעי Psychological Science, מציע תקווה לפחות למחצית מאותם הורים - אלה שנולדה להם בת בכורה.

אחת ממחברות המחקר, ד"ר נעמי הברון, שנמצאת היום בפוסט דוקטורט באקול נורמל סופרייר בפריז, מספרת שהמחקר החל מהרצאה על התפתחות שפה בקרב בני הצ'ימאנה, קבוצה ילידית של ציידים לקטים שמשמרת אורחות חיים קדומים ביערות הגשם של בוליביה. תשומת לב מדעית רבה ניתנת לקבוצה אתנית זו, בעיקר כדי להבין מה באורח חייהם המסורתי מגן עליהם ממחלות לב וכלי דם. את ההרצאה, הסבירה ד"ר הברון, נתנה דוקטורנטית שטסה מדי קיץ לבוליביה כדי לחקור את בני הצ'ימאנה, המתאפיינים בכך שהם בקושי מדברים עם ילדיהם.

העובדה שהוזכרה בהרצאה ושתפסה את תשומת לבה של החוקרת הישראלית היתה שבמשפחות בני הצ'ימאנה יש בממוצע תשעה ילדים. ד"ר הברון מספרת שהנתון גרם לה לתהות כיצד ילדים לומדים לדבר במשפחות מרובות ילדים בחברה המודרנית, ובאופן טבעי הדוגמה שקפצה לה לראש היתה קרובה לבית: החברה החרדית. היא פנתה לאימהות עם משפחות מרובות ילדים שיוצאות מדי בוקר לעבודה בהייטק. "כולן אמרו שהילד הקטן התפתח הכי מהר כי יש לו המון אנשים שיקראו לו סיפור לפני השינה".

אם כן, מי צודק, החוקרים הטוענים שהצטמצמות תשומת הלב ההורית פוגעת בילדים, או האימהות המספרות שתנאי החיים של בני הזקונים הופכים אותם לחריפים ביותר? האם ריבוי אחים מצמצם את תשומת הלב ההורית החיונית להתפתחות תקינה של השפה, או שחשוב יותר שהילדים ילמדו זה מזה? כדי לבדוק זאת, ד"ר הברון ועמיתיה פנו לנתח נתונים שנאספו במחקר צרפתי ארוך טווח על התפתחות ילדים, האוסף מידע רב על חייהם של יותר מאלף ילדים, מהימים שבהם היו עוברים ועד היום (בגיל 11).

"ניסינו לחשוב אילו תכונות מאפיינות של אחים יכולות להשפיע", אמרה הברון. אם לתקשורת הבין-אחית יש השפעה על התפתחות השפה, אפשר לצפות שהשפעה זו תהיה משמעותית יותר במשפחות עם אחות בכורה מאשר משפחות שבהן הבכור הוא בן. "בגלל הציפיות החברתיות, בממוצע אחיות מתנהגות בצורה יותר מטפלת ואימהית", הסבירה. החוקרים ביקשו לבדוק גם אם יש השפעה לפער הגילים. ההנחה היתה ששיחה בין פעוט לאחות המבוגרת ממנו בעשור תועיל לו יותר משיחה עם אחות מבוגרת ממנו בשנה או בשנתיים.

הניתוח המחודש של נתוני הילדים הצרפתיים מגיל שנתיים עד גיל שש העלה את הממצא המוכר: הילד הבכור מתפתח מהר יותר ומגיע להישגים רבים יותר מאחיו הצעירים - אם הוא בן. אולם אחיהם

הצעירים של בת בכורה התפתחו מהר יותר. למעשה, סיפרה ד"ר הברון, הישגיהם היו זהים להישגי קבוצת הילדים הבכורים. הנחתם השנייה של החוקרים, שפער הגילאים בין האחים יהיה גורם משמעותי, התבדתה.

הסבר אפשרי לכך הוא הקשר ההדוק יותר בין אחים ואחיות הקרובים זה לזה בגיל - קשר משמעותי לא פחות מהעושר השפתי שאחות גדולה בהרבה יכולה להעניק לאחיה הקטנים. אולם ד"ר הברון העלתה אפשרות נוספת, שלפיה הורים לבנות בכורות חווים את ההורות כקלה יותר מהורים לבנים בכורים, ולכן יכולים לתת תשומת לב רבה יותר לילדיהם הצעירים. היא ציינה מחקר שנערך בישראל ושלפיו כבר בגיל שלושה חודשים אימהות לבנות חוו פחות סטרס מאימהות לבנים.

"אני מניחה שהתשובה היא בשילוב בין שני הגורמים", העריכה החוקרת. לדבריה, היא ועמיתה מתכננים מחקרי המשך שיכללו מכשירי הקלטה המחוברים לבגדים של ילדים, כדי לגלות איזה גורם משמעותי יותר: התקשורת בין האחים או מידת הפניות של ההורים לילדיהם הקטנים. הברון אף מבקשת להתעמק עוד ברכישת השפה במשפחות חרדיות: היא סבורה כי השוואה בין תאים משפחתיים שבהם תפקידים מגדריים נוקשים, לבין כאלה שבהם למגדר תפקיד מהותי פחות בעיצוב חיי הילד, תאפשר לגלות יותר על ההשפעה של ההבניות המגדריות על התנהלות האחים והאחיות הגדולים במשפחה. במשפחה חרדית טיפוסית, אמרה, "מילדה בת שמונה מצפים להחליף חיתול, וילד בן שמונה צריך רק ללמוד". "אם נמצא שבחברות מסורתיות ההבדל בין השפעת אח גדול לאחות גדולה יהיו משמעותיים יותר, זה מחזק את חשיבות התפקיד המגדרי".

החוקרת הישראלית, שהשלימה דוקטורט בפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים ועתה חוקרת במחלקה ללימודים קוגניטיביים בפריז, מדגישה שהפרויקט נמצא בשלב מוקדם - אולם כבר יש לה המלצה להורים: "בניגוד למה שחוקרים בשנות ה-70 קבעו, אין במחקר המלצה לגדל פחות ילדים, במקום זאת, המחקר מציע תקווה להורים שיוכלו להוריד מעצמם את הלחץ אחרי שהם עשו שלושה ילדים". במקום להתייגר בדרכים שבהן יצליחו לדבר עם כל הילדים, ד"ר הברון ממליצה להשקיע לא פחות מאמצים בחיזוק החברות שבין הילדים. "כדי שהאחים הגדולים, בנים ובנות, לא רק ישחקו כל אחד במשחק שלו - אלא יהיו עם אחיהם הקטנים ויעזרו להם להתפתח".